

Отримано: 25 лютого 2019 р.

Прорецензовано: 28 лютого 2019 р.

Прийнято до друку: 07 березня 2019 р.

e-mail: oksanaskvur81@gmail.com

DOI: 10.25264/2311-5149-2019-12(40)-124-131

Лісничук О. А. Сучасні теоретичні підходи до оцінки стійкості фінансової системи країни. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, березень 2019. № 12(40). С. 124–131.

УДК 336.1

JEL-класифікація: F65

Лісничук Оксана Андріївна,*кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів імені Л. Л.Тарангул,
Університет державної фіскальної служби України*

СУЧАСНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ СТІЙКОСТІ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ КРАЇНИ

У статті досліджено актуальні підходи до оцінки стійкості фінансової системи держави. Проведений аналіз засвідчив, що на сьогодні у фінансовій науці не існує загальноприйнятої методики оцінки стійкості національної фінансової системи. Автор пропонує підхід комплексної кількісної оцінки стабільності і стійкості національної фінансової системи, що дозволяє значною мірою вирішити ключові методологічні проблеми.

Ключові слова: оцінка, методика, стійкість, фінансова система, держава.

Лисничук Оксана Андреевна,*кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов имени Л. Л.Тарангул,
Университет государственной фискальной службы Украины,*

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ УСТОЙЧИВОСТИ ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ СТРАНЫ

В статье исследованы актуальные подходы к оценке устойчивости финансовой системы государства. Проведенный анализ показал, что в данный момент в финансовой науке не существует общепринятой методики оценки устойчивости национальной финансовой системы. Автор предлагает подход комплексной количественной оценки стабильности и устойчивости национальной финансовой системы, позволяет в значительной степени решить ключевые методологические проблемы.

Ключевые слова: оценка, методика, устойчивость, финансовая система, государство.

Oksana Lisnichuk,*PhD in Economics, Associate Professor of Finance, the University of the State Fiscal Service of Ukraine,*

MODERN THEORETICAL APPROACHES TO ASSESSING THE STABILITY OF THE FINANCIAL SYSTEM OF THE STATE

The article deals with modern approaches to the assessment of the stability of financial system of the state. Among the extremely topical problems of theory and practice the problem of stable financial system model formation should be considered. In this case, the search for criteria, indicators, tools to detect latent destabilizing processes, to identify ways to overcome crisis phenomena, to strengthen the stability of the financial system, is becoming the most important task for national economic.

This problem is extremely difficult thus serious fundamental research is needed to solve it. The complexity is determined by the fact that the financial system is a complex concept, which includes a set of most important subsystems, such as credit and banking, payment, currency, fiscal etc.

The analysis showed that at present, there is no generally accepted methodology for assessing the stability of the national financial system in the field of financial science. The approaches of different researchers to this problem are fundamentally different (the stability of the financial system can be assessed on the basis of one or several criteria, using expert assessments or formalized quantitative methods based on actual or predicted values of the applied criteria, etc.) Analysis and synthesis of existing indicators and criteria for assessing the stability of the financial system has allowed to identify their negative sides.

In particular, the methodology for assessing the stability of the financial system used in foreign and domestic practice is not homogeneous and focuses primarily on the analysis of financial stability. Each of the mentioned methodologies has a narrow orientation: at best, an assessment of individual subsystems of the financial system, individual markets, financial institutions

The author's approach to the implementation of a comprehensive quantitative assessment of the national financial system stability can largely solve the key methodological problems typical for qualitative and simplistic quantitative assessments of the state of the national financial system. For solving the problem of factors quantitative measurement the author proposes to come up as follows: when choosing generalizing criteria for the stability of the national financial system only quantitative parameters that have unambiguous calculation methodology should be applied.

The choice of quantitative criteria is proposed for macroeconomic, macroprudential and microprudential levels of the national financial system. In the article, the analysis and generalization of the existing indicators and criteria for assessing the stability of the financial system allowed to highlight their negative aspects.

The author's approach to the implementation of a comprehensive quantitative assessment of the national financial system stability can largely solve the key methodological problems typical for qualitative and simplistic quantitative assessments of the state of the national financial system. According to the author, from the methodological point of view the most correct assessment of the stability of the national financial system is a comprehensive quantitative assessment. It involves the allocation of macroeconomic, macroprudential and microprudential levels of the system and the use of rating assessments, which allows us to comprehensively examine the state of the financial system of the state.

Key words: evaluation, methodology, stability, financial system, state.

Вступ. Ключовою проблемою сучасного світу є фінансова безпека, у забезпеченні якої особливу роль відіграє сталий розвиток економіки і її найважливішої ланки – фінансової системи.

Банкрутство сотень фінансових інститутів не тільки в країнах, що розвиваються, але і у розвинених країнах дестабілізаційно впливають на національні економіки та можуть призводити до фінансових і економічних криз. Для України, що інтегрується в міжнародне співтовариство, стійка фінансова система стає основою вирішення цих завдань.

У зв'язку з цим до числа надзвичайно актуальних проблем теорії і практики треба віднести формування моделі стійкої фінансової системи. У такому випадку пошук критеріїв, індикаторів, інструментів, що дозволяють виявити приховані дестабілізаційні процеси, визначити шляхи подолання кризових явищ, зміцнення стійкості фінансової системи, стає найважливішим народногосподарським завданням.

Зазначена проблема надзвичайно складна. Для її вирішення потрібне проведення серйозних фундаментальних досліджень. Складність полягає в тому, що фінансова система – це комплексне поняття, яке містить сукупність найважливіших підсистем, як-от, кредитно-банківська, платіжна, валютна, бюджетно-податкова та ін.

Ці підсистеми, будучи взаємопов'язані і перебуваючи у взаємодії, впливають як одна на одну, так і загалом на фінансову систему, що вимагає відповідної оцінки з метою визначення об'єктивного стану національної фінансової системи.

На сьогодні у фінансовій науці не існує загальноприйнятої методики оцінки стабільності національної фінансової системи. Підходи різних дослідників до розгляду цієї проблеми відрізняються один від одного кардинально (стійкість фінансової системи оцінюють на основі одного або кількох критеріїв; з використанням експертних оцінок або формалізованих кількісних методів; на підставі фактичних або прогнозованих значень застосовуваних критеріїв та ін.).

До питань, що стосуються методики оцінки фінансової системи держави, зверталися в останні роки І. В. Белова, С. В. Башлай, І. І. Голюш, П. А. Дадашова, О. В. Коваленко, І. І. Кавецька, В. І. Міщенко, О. І. Кіреєв, М. М. Шаповалова, С. А. Якубовський, Т. А. Родіонова, О. І. Фарина та ін.

Найчастіше в роботах вітчизняних вчених цю проблему розглянуто досить вузько. При цьому основну увагу приділено не комплексній оцінці стійкості фінансової системи загалом, а аналізу стійкості окремих, менших за масштабом підсистем.

Мета дослідження – проаналізувати сучасні методики оцінки стійкості фінансової системи держави, а також виділити рівні системи: макроекономічний, макро- і мікропруденціальний.

Виклад основного матеріалу. Нині в економічній практиці існують різні методи та критерії оцінки фінансової системи держави.

Тенденції посилення інтенсивності виникнення фінансових криз, сформованих на початку 90-х років, і в наш час не втратили свого загрозливого впливу, сприяли тому, що більшість розвинутих країн світу активно розпочала розбудовувати системи оцінки і моніторингу стійкості фінансової системи. Зокрема, відбувається моніторинг стійкості фінансової системи в центральних банках Франції (Financial Stability Review), Швеції (The Financial Stability Report), Норвегії (The Norges Bank report on financial stability), Фінляндії (The Bank of Finland's financial stability analysis), Іспанії (The Banco de Espana's Estabilidad Financiera), Великобританії (The Bank of England Financial Stability Report). У цих дослідженнях основними об'єктами спостережень та аналізу є показники макроекономічного розвитку країни й оцінка впливу екзогенних чинників на стан економіки; стан фінансового та банківського сектору й оцінка ризиків, що виникають унаслідок інтеграції у світові фінансові ринки [3, с. 4].

Ці методики спираються у своїй принциповій основі на методичні підходи, сформульовані міжнародними фінансовими організаціями. З-поміж них можна виділити підходи, засновані на рейтинговій оцінці, на обчисленні різних індексів.

Наприклад, індекс глобальних фінансових центрів (GFCI) уперше був опублікований у березні 2007 року, і відтоді його продовжують публікувати з періодичністю раз на півроку. Цей індекс розраховують

за т. зв. «Моделлю чинників оцінки», яка поєднує рейтинги й ренкінги країн за окремими формалізованими показниками з оцінками фахівців фінансових організацій, виявлених у результаті їхніх відповідей на питання, які сформулювали організатори дослідження.

У межах інструментальних чинників проаналізовано такі аспекти конкурентоспроможності:

- умови ведення бізнесу (Business Environment);
- розвиток фінансового сектора (Financial Sector Development);
- інфраструктура (Infrastructure);
- людський капітал (Human Capital);
- репутація та інші загальні чинники конкурентоспроможності (Reputational & General Factors).

Близький до цієї методики ренкінг індексу фінансового розвитку (Financial Development Index Rankings), який є фактично рейтингом конкурентоспроможності національних фінансових ринків, увперше в явному вигляді його розробив і представив World Economic Forum 2008 року в у щорічному звіті «Доповідь про фінансовий розвиток. 2008» [10].

Запропонований у Доповіді рейтинг розраховано на основі 7 блоків інформації («стовпів»), що описують різні аспекти функціонування національного фінансового ринку:

- інституційні умови;
- умови ведення бізнесу;
- показники фінансової стабільності;
- показники банківського сектора;
- показники небанківського фінансового сектора;
- показники фінансових ринків;
- розмір, глибина ринків і доступність капіталу.

Наступний індекс – це так званий Індекс розвитку міжнародних фінансових центрів (International Financial Centers Development Index), розроблений у результаті об'єднання зусиль Xinhua News Agency і Chicago Mercantile Exchange Group (CME), яка володіє Dow Jones Index Service Co., і вперше презентований 2010 року. Методологія індексу застосовує об'єднання системи об'єктивних показників із суб'єктивними оцінками (результатами опитування на підставі стандартних опитувальників, а також результатами поглиблених інтерв'ю). Індекс формують на основі трирівневої системи об'єктивних індикаторів. Кожен індикатор першого рівня спирається на кілька індикаторів другого рівня, які, своєю чергою, спираються на кілька індикаторів третього рівня. До індикаторів першого рівня належать: фінансовий ринок, зростання і розвиток, виробнича підтримка, сервісна підтримка, загальні умови розвитку фінансового ринку [7].

Таблиця 1

Базовий набір індикаторів фінансової стійкості

Достатність капіталу	<ul style="list-style-type: none"> • власний капітал для розрахунку достатності • капітал першого рівня до активів, зважених на ризик
Якість активів	<ul style="list-style-type: none"> • питома вага проблемної заборгованості в кредитному портфелі • проблемна кредитна заборгованість за мінусом спеціального резерву за активами, що піддані кредитному ризику • питома вага кредитів різним секторам у кредитному портфелі • великі ризики щодо власного капіталу
Прибуток і рентабельність	<ul style="list-style-type: none"> • рентабельність активів • рентабельність власного капіталу • відсоткова маржа • невідсоткові витрати до сукупного доходу
Ліквідність	<ul style="list-style-type: none"> • відношення ліквідних активів до активів • відношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань
Чутливість до ринкових ризиків	<ul style="list-style-type: none"> • дюрація активів (середньозважений термін до сплачування активів) • дюрація зобов'язань (середньозважений термін до сплачування зобов'язань)

Свій внесок у розвиток методики оцінки фінансової системи зробив Всесвітній банк, який наприкінці ХХ століття запропонував Програму оцінки фінансового сектора (далі – ПОФС), що була покликана сприяти створенню систем ранньої діагностики вразливих сторін фінансових систем, виробленню ефективних заходів протидії розвитку можливих проблем фінансового сектора, пошуку напрямів розвитку фінансових систем у різних державах. У 80–90-ті роки ХХ століття зусилля центральних банків у всьому світі були зосереджені на досягненні монетарної стабільності. На початку ХХІ століття 95 відсотків країн – членів МВФ і Світового банку висловили готовність узяти участь у цій програмі оцінки фінансового сектора.

У таблиці 1 представлено базовий набір індикаторів фінансової стійкості депозитних установ, який застосовують, оцінюючи фінансовий сектор у межах ПОФС [6].

Надалі методику оцінки вдосконалювали, сьогодні Всесвітній банк пропонує оцінювати стан фінансового ринку, спираючись на показники платоспроможності країни, використовуючи низку показників, представлених у публікаціях банку «Global Development Finance». У них фінансову систему оцінюють за такими показниками (у %): відношенням зовнішнього боргу до ВВП і відношенням боргу до експорту товарів і послуг. На основі цих критеріїв країни розподіляють на три групи: з високим, середнім і низьким рівнями зовнішньої заборгованості, і саме характер зовнішньої заборгованості розглядають як індикатор, що дозволяє судити про стан фінансової системи держави [5].

Таблиця 2

Основні індикатори фінансової стійкості за методологією МВФ [8]

№	Назва індикатора	Опис
1	Відношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів	Розраховують діленням сукупного регулятивного капіталу на зважені за ризиком активи. Вимірює достатність капіталу депозитних інституцій. Достатність і наявність капіталу в кінцевому рахунку визначають ступінь надійності фінансових установ і їхню здатність протистояти шокам у балансах
2	Відношення регулятивного капіталу I рівня до зважених за ризиком активів	Індикатор вимірює достатність капіталу депозитних установ на основі концепції Базельського комітету з банківського нагляду
3	Відношення нечинних кредитів за мінусом резервів до капіталу	Під капіталом розуміють загальний капітал і резерви в галузевому балансі. Цей показник визначається як коефіцієнт достатності капіталу та вказує на здатність банківського капіталу протистояти збиткам від проблемних кредитів
4	Відношення нечинних кредитів до сукупних валових кредитів	До сукупних валових кредитів також належить вартість нечинних кредитів за мінусом резервів. Цей індикатор часто використовують як заміник показникам якості активів. Він призначений для виявлення проблем з якістю активів в кредитному портфелі.
5	Відношення кредитів за секторами економіки до сукупних валових кредитів	Показник визначають як коефіцієнт якості активів. У ньому міститься інформація про розподіл кредитів (враховуючи нечинні кредити за мінусом резервів) між резидентами та нерезидентами. Відсутність галузевої диверсифікації сигналізує про існування потенційної загрози для фінансової системи
6	Норма прибутку на активи	Розраховують шляхом ділення чистого доходу перед оподаткуванням на середнє значення сукупних активів (фінансових і нефінансових) за окремий період часу. Індикатор визначають як показник прибутковості банку. Він призначений для вимірювання ефективності депозитних корпорацій у використанні своїх активів.
7	Норма прибутку на капітал	Розраховують шляхом ділення чистого прибутку перед оподаткуванням на середню вартість капіталу за окремий проміжок часу. Під капіталом розуміють загальний капітал та резерви, що відображено в галузевому балансі. Цей показник визначають як коефіцієнт прибутковості банку. Він призначений для вимірювання ефективності депозитних корпорацій у використанні свого капіталу.
8	Відношення відсоткової маржі до валової	Розраховують шляхом ділення чистого відсоткового доходу на валовий дохід. Цей індикатор визначають як індикатор рентабельності, що відображає питому вагу чистого відсоткового доходу у валовому доході. У банків із низьким борговим навантаженням цей показник буде, як правило, вищим.
9	Відношення невідсоткових витрат до валового доходу	Цей показник рентабельності вимірює розмір адміністративних витрат до валового доходу, тобто ефективність використання ресурсів депозитними корпораціями.
10	Відношення ліквідних активів (базові) до сукупних активів	Цей показник може також бути розрахований шляхом використання ліквідних активів у широкому розумінні. Індикатор визначають як коефіцієнт ліквідності активів, який дає уявлення щодо достатньої для задоволення очікуваних та неочікуваних вимог ліквідності. Рівень ліквідності свідчить про здатність депозитних корпорацій протистояти потрясінням у їхніх балансах.
11	Відношення ліквідних активів (широкий показник) до короткострокових зобов'язань	Цей показник визначають як коефіцієнт миттєвої ліквідності активів та призначений для знаходження проблем ліквідності в разі задоволення депозитними установами короткострокових зобов'язань.
12	Відношення чистої відкритої позиції в іноземній валюті до капіталу	Капітал у цьому випадку розуміють як сукупний регулятивний капітал, або капітал першого рівня. Цей показник визначають як індикатор чутливості до ринкового ризику, що дає уявлення про вплив валютного ризику на капітал депозитних корпорацій. Він вимірює невідповідність в активах і пасивах в іноземній валюті для оцінки вразливості від коливань валютних курсів.

Варто зазначити, що рейтингову методику в оцінці рівня стабільності фінансової системи взяли за основу деякі українські рейтингові агентства: методика рейтингування інвестиційної привабливості адміністративно-територіальних одиниць за системою «потенціал – ризик» рейтингового агентства «Експерт-Рейтинг», методики «рі»-рейтингів фінансової стійкості муніципального і фінансового секторів рейтингового агентства «IBI-Rating», яке є найбільшим оператором ринку добровільного рейтингування в Україні та інші. Треба зазначити, що українські рейтингові агентства присвоюють кредитні рейтинги

переважно банкам. Усі вони мають свої сильні і слабкі сторони, однак для цілей оцінки ступеня стійкості фінансової системи та фінансових ринків регіону вони підходять лише обмежено [2].

Відзначимо, що на сьогодні Міжнародний валютний фонд (МВФ) також спрямовує свої дослідження на розроблення методики оцінки фінансової системи окремої держави. МВФ розробив свою методику оцінки, в основі якої лежить вивчення 12 основних показників.

Основні показники, що характеризують стан фінансової системи відповідно до методики МВФ (табл. 2).

Рейтингова методика лежить в основі методики, яку рекомендують для використання фахівці НБУ. Відповідно до їхніх рекомендацій розрахунки доцільно проводити за 12 обов'язковими та 13 допоміжними індикаторами. До обов'язкових індикаторів належать:

- співвідношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів;
- співвідношення регулятивного капіталу 1 рівня до зважених за ризиком активів;
- співвідношення нечинних кредитів без урахування резервів до капіталу;
- співвідношення нечинних кредитів до сукупних валових кредитів;
- норма прибутку на активи;
- норма прибутку на капітал;
- співвідношення відсоткової маржі до валового доходу;
- співвідношення невідсоткових витрат до валового доходу;
- співвідношення ліквідних активів до сукупних активів;
- співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань;
- співвідношення чистої відкритої позиції в іноземній валюті до капіталу [1].

На жаль, згаданий інструментарій для моніторингу і оцінки фінансової стабільності не ідеальний і має свої недоліки й обмеження. Наприклад, як визнає МВФ, наявна методологія моніторингу показників фінансової стійкості потребує вдосконалення в частині уточнення визначень індикаторів стійкості і методик їх розрахунку [9]. Інший приклад: економетричні моделі, які використовують у системах раннього запобігання, далеко не завжди вчасно сигналізують про настання криз, а іноді, навпаки, вони можуть давати неправдиві «сигнали тривоги».

Ця система показників вимагає подальшого допрацювання, однак уже зараз можливо визначити потребу дослідження не тільки фінансових показників, а й стану інституційного забезпечення діяльності фінансового ринку країни.

У цьому плані актуальний досвід Казахстану, де був розроблений власний підхід до визначення фінансової стійкості держави. Для побудови агрегованого індексу фінансової стійкості відібрано показники, що відображають ризики, до яких більшою мірою схильна банківська система [4].

Наприклад, для аналізу фінансової стійкості використовують комплекс індикаторів, розподілений на такі групи:

- 1) група індикаторів капіталізації;
- 2) група індикаторів якості позикового портфеля;
- 3) група індикаторів кредитного ризику;
- 4) група індикаторів ринкових ризиків;
- 5) група індикаторів ефективності діяльності;
- 6) група індикаторів ризику ліквідності.

Кожному показнику, за винятком пруденційних, на базі статистичних методів, а також підходів, використовуваних у міжнародній практиці, присвоюють граничне значення, досягнення і / або вихід за межі якого свідчить про наявність тих чи тих ризиків, що вимагає від наглядового органу вжиття певних заходів для їх обмеження і усунення.

З метою оцінки якості індикаторів проведено кореляційний аналіз між індикаторами. Формати розрахунку індикаторів: відсоткове співвідношення і темп приросту. Кожному індикатору присвоюють бали і ваги в діапазоні від 1 до 4 і від 1 до 2 відповідно (табл. 3).

Оцінка стійкості банківського сектора: при значенні агрегованого індексу від 1 до 1,5 – фінансова стійкість банків стабільна; від 1,5 до 2 – нормальна (з помірним рівнем ризику); від 2 до 2,5 – задовільна (з тенденцією до підвищення ризиків); від 2,5 до 3 – задовільна (з надмірно високим рівнем ризиків); від 3 до 3,5 – нестабільна; понад 3,5 – критична.

Водночас можливості цієї методики значно обмежені, оскільки вона вивчає фінансову стійкість в досить вузькому сегменті, а саме – у сегменті банківської діяльності.

**Система індикаторів для розрахунку агрегованого індексу
фінансової стійкості банківського сектора [4]**

Найменування індикатора	Граничні значення індикаторів, %				
	Бал 1	Бал 2	Бал 3	Бал 4	Вага
I. Індикатори капіталізації					
Коефіцієнт достатності власного капіталу k1	> 10	10 – 9,5	9,5-6,5	<6,5	2
Коефіцієнт достатності власного капіталу k2	> 14	14 – 13	13 –12,5	< 12,5	2
II. Індикатори якості позикового портфеля					
Відношення безнадійних позик до позикового портфеля	<2	2 – 3	3 – 4	> 4	1
Сформовані провізії за позиками до позикового портфеля	<4	4 – 5	5 – 7	> 7	2
Зростання простроченої заборгованості за позиками (основний борг і винагорода)	< 9	9 – 14,5	14,5 – 20	> 20	2
Відношення позик з простроченою заборгованістю понад 90 днів до позикового портфеля	< 2	2 – 4,5	4,5 – 7	> 7	2
Відношення недієвих позик до сукупних активів	< 2	2 – 3	3 – 5	> 5	2
Відношення недієвих позик до позикового портфеля	<4	4 – 6	6 – 8	> 8	2
III. Індикатори кредитного ризику					
Відношення позик нерезидентам РК до позикового портфеля	≤ 10	10 – 15	15 – 20	> 20	1
Відношення позик під заставу нерухомості до позикового портфелю	≤ 20	20 – 30	30 – 40	> 40	2
Відношення позик сектора будівництва до сукупних позик економіці	≤ 15	15 – 25	25 – 35	> 35	2
IV. Індикатори ринкового ризику					
Відношення позик в іноземній валюті до позикового портфеля	≤ 35	35 – 40	40 – 45	> 45	2
Відношення зобов'язань, чутливих до зміни відсоткових ставок, до власного капіталу (відсоткова позиція)	< 100	100 – 110	110 – 120	> 120	2
Відношення валютної нетто-позиції до власного капіталу	< 15	15 – 20	20 – 25	> 25	1
V. Індикатори ефективності діяльності					
ROA	≥ 3	3 – 2,5	2,5 – 2	< 2	1
ROE	≥ 25	25 – 20	20 – 15	< 15	1
VI. Індикатори ліквідності					
Коефіцієнт поточної ліквідності k4	≥ 50	50 – 40	40 – 30	< 30	1
Коефіцієнт короткострокової ліквідності k5	≥ 70	70 – 60	60 – 50	< 50	1
Коефіцієнт термінової ліквідності k4-1 (до 7 днів)	≥ 200	200 – 150	150 – 100	< 100	1
Коефіцієнт термінової ліквідності k4-2 (до 1 місяця)	≥ 190	190 – 140	140 – 90	< 90	1
Коефіцієнт термінової ліквідності k4-3 (до 3 місяців)	≥ 180	180 – 130	130 – 80	< 80	1
Відношення сукупних позик до депозитів юридичних і фізичних осіб (за винятком міжбанківських операцій і вкладів SPV)	≤ 125	125 – 175	175 – 225	> 225	2
Відношення зобов'язань перед нерезидентами (без урахування вкладів організацій спеціального призначення) до сукупних зобов'язань	≤ 15	15 – 25	25 – 35	> 35	2
Відношення ліквідних активів до сукупних активів	≥ 20	20 – 17	17 – 14	< 14	1

Отже, аналіз цих методик засвідчує, що вони мають досить «вузьку» спрямованість: одні спрямовані на вивчення фінансових показників, що визначають стан фінансового ринку, інші – на з'ясування стабільності окремих елементів, що становлять основу фінансової системи.

У зв'язку з цим, на нашу думку, потрібно розробити методику комплексної оцінки стану національної фінансової системи, в якій одночасно враховувати й за можливістю вирішувати дві великі групи методологічних проблем.

1. Проблеми, зумовлені загальним підходом до оцінки стійкості національної фінансової системи:

- наявність великої кількості груп чинників, що впливають на стійкість національної фінансової системи;
- оцінка ступеня впливу окремих груп чинників на стійкість національної фінансової системи;
- кількісний вимір чинників;
- порівнянність результатів цього вимірювання;
- якість інформаційної бази.

2. Проблеми, пов'язані з потребою коректного обліку особливостей і обмежень, що існують під час оцінки стійкості національної фінансової системи, – особливості, зумовлені використанням методом оцінки, характером наявної інформації та специфікою окремих елементів.

Отже, чинники, що впливають на стійкість національної фінансової системи, у напрямку свого впливу можуть бути позитивними (зростання стійкості фінансової системи), нейтральними (збереження стійкості на колишньому рівні) і негативними (зниження стійкості). Відповідно, для вимірювання й оцінки впливу використовують показники, які можуть бути як індивідуальними (приватними), так і узагальнювальними (інтегральними, агрегованими).

У межах досліджуваного питання під індивідуальними критеріями, що характеризують стійкість національної фінансової системи, автор пропонує розуміти показники, що відображають вплив будь-якого одного чинника незалежно від того, до складу якої групи він входить, а під узагальнювальними – одночасно відображають вплив певної сукупності чинників.

Узагальнювальні показники можуть відображати вплив чинників, що належать як до однієї групи, так і до різних, причому в останньому випадку узагальнювальний критерій у принципі може одночасно відображати вплив всіх наявних чинників або їх груп.

У контексті цієї проблематики з урахуванням наявності надзвичайно складних взаємозв'язків і взаємозалежностей між окремими групами чинників, а також особливостей їх впливу на стійкість національної фінансової системи автор вважає використання узагальнювальних показників кращим.

На думку автора, застосування подібних узагальнювальних критеріїв дозволяє вирішити методологічну проблему, пов'язану з наявністю великої кількості чинників, що впливають на стійкість національної фінансової системи. Цей підхід видається досить гнучким, оскільки фактично він пропонує розроблення загальної схеми пов'язаних з оцінкою досліджень, що складається з двох етапів:

- 1) на першому етапі за допомогою узагальнювальних критеріїв кількісно оцінюють стійкість національної фінансової системи;
- 2) на другому етапі регулятивні органи розробляють і реалізують на практиці конкретні заходи, спрямовані на підвищення стійкості.

Другу методологічну проблему, пов'язану з оцінкою ступеня впливу окремих груп чинників на стійкість національної фінансової системи, автор вважає за можливе вирішити шляхом обґрунтованого відбору узагальнювальних показників у поєднанні з використанням факторного аналізу. Кожен узагальнювальний показник, використовуваний під час аналізу, повинен мати чітку економічну інтерпретацію щодо впливу на стійкість фінансової системи, бути значущим, об'єктивно вимірюваним і систематично відстежуваним.

Відповідно, для кожного узагальнювального індикатора стійкості національної фінансової системи може бути побудована економіко-математична факторна модель (наприклад, зважаючи на пропозицію про лінійний характер залежності ознак). У підсумку вплив кожної групи чинників на стійкість можна оцінити через її вплив на конкретні результативні узагальнювальні критерії.

Фактично застосування факторного аналізу дозволяє формалізувати такий логічний ланцюжок: індивідуальний чинник – група чинників – узагальнювальний показник – стійкість національної фінансової системи загалом.

До вирішення проблеми кількісного виміру чинників автор пропонує підійти так: під час вибору узагальнювальних критеріїв стійкості національної фінансової системи застосовувати винятково кількісні параметри, що мають однозначну методику розрахунку.

Кількісні критерії пропонуємо вибирати на кожному з виділених рівнів національної фінансової системи – макроекономічному, макропруденціальному і мікропруденціальному. Відповідно до цього можна згрупувати й узагальнювальні критерії стійкості:

- 1) макроекономічні критерії, що характеризують стійкість національної економіки;
- 2) макропруденціальні критерії, що характеризують стійкість фінансового ринку;
- 3) мікропруденціальні критерії, що характеризують стійкість великих суб'єктів господарювання, що входять до складу національної фінансової системи.

До макроекономічних критеріїв стійкості національної фінансової системи автор пропонує віднести:

- 1) валовий внутрішній продукт;
- 2) рівень інфляції;
- 3) рівень державного боргового навантаження;
- 4) дефіцит (профіцит) державного бюджету;
- 5) дефіцит (профіцит) торгового балансу.

До макропруденціальних критеріїв стійкості національної фінансової системи потрібно зарахувати:

- 1) рівень відсоткових ставок;
- 2) курс національної валюти;
- 3) індекс, що відображає динаміку ринку акцій;

4) аналогічний параметр ринку дорогоцінних металів.

До мікропруденціальних критеріїв стійкості національної фінансової системи, на думку автора, варто віднести рейтинги фінансової стійкості:

- 1) кредитних організацій;
- 2) страхових організацій;
- 3) професійних учасників фінансових ринків.

По суті всі критерії, відібрані для оцінки рівня стійкості, кількісні. Їх систематично публікують або їх можна розрахувати на підставі репрезентативної інформації, яку регулярно збирають і систематично оновлюють.

Наприклад, статистичні відомості про переважну більшість макроекономічних критеріїв стійкості фінансової системи збирають, узагальнюють і публікують Державна служба статистики України, Національний банк України, Міністерство фінансів України та Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.

Дані, використовувані для розрахунку мікропруденціальних критеріїв, регулярно розкривають суб'єкти господарювання, зокрема спеціальні системи розкриття інформації та корпоративні сайти, та кож усі критерії мають чітку формалізовану методологію розрахунку.

Висновки. Отже, аналіз і узагальнення наявних індикаторів і критеріїв оцінки стійкості фінансової системи дозволили виділити їх негативні сторони. Зокрема, використовувані у світовій і вітчизняній практиці методики оцінки стійкості фінансової системи неоднорідні і здебільшого орієнтовані на аналіз фінансової стійкості. Кожна з них має вузьку цільову спрямованість: у кращому випадку передбачає оцінку окремих підсистем фінансової системи, окремих ринків, інститутів фінансової системи.

Пропонований авторський підхід до комплексної кількісної оцінки стійкості національної фінансової системи дозволяє значною мірою вирішити ключові методологічні проблеми, характерні для якісних і спрощених кількісних оцінок стану національної фінансової системи. На думку автора, з методологічної позиції найбільш коректною оцінкою стійкості національної фінансової системи є комплексна кількісна оцінка. Вона передбачає виділення макроекономічного, мікропруденціального і макропруденціального рівнів системи і використання рейтингових оцінок, що дозволяє всебічно розглянути стан фінансової системи держави.

Література:

1. Белова І. В. Визначення фінансової стабільності України. *Вісник Національного банку України*. 2013. № 7. С. 25–31.
2. Волощенко Л. М. Розвиток методичних підходів до оцінки стійкості фінансової системи. *Ефективна економіка: наук. фах. видання*. 2014. № 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_10_50.
3. Організаційно-методичні підходи до запровадження в НБУ системи оцінки стійкості фінансової системи: інформаційно-аналітичні матеріали / за ред. В. І. Міщенко, О. І. Кіреєва, М. М. Шаповалової. Київ: Центр наукових досліджень НБУ. 2005. 97 с.
4. Специальные исследования в области финансовой стабильности. Национальный банк Казахстана. URL: http://www.nationalbank.kz/cont/publish660883_4899.pdf
5. Сравнительный анализ устойчивости финансовых систем Республики Беларусь и Украины / С. А. Якубовский, Т. А. Родионова. Минск: Изд. центр БГУ. 2014. 411 с.
6. Фарина О.І. Динамічні моделі оцінювання стабільності фінансової системи України: дисертація канд. економ. наук. Київ. 2015. 212 с.
7. Фарина О. І., Дадашова П. А. Сучасні підходи до оцінки стабільності фінансової системи країни. *Тернопільський національний економічний університет*; редкол. В. А. Дерій (голов.ред.) та ін. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”. 2015. Том 20. С. 210–217.
8. Financial Soundness Indicators (FSIs): Concepts and Definitions. *International Monetary Fund*. 8 p. URL: <http://fsi.imf.org/misc/FSI%20Concepts%20and%20Definitions.pdf>
9. IMF Executive Board Concludes Financial Soundness Indicators – Experience with the Coordinated Compilation Exercise and Next Steps. URL: <http://www.imf.org/external/np/sec/pn/2007/pn07135.htm>].
10. World Economic Forum. The Financial Development Report 2008. NY, Geneva, 2008.